

Post- och Telestyrelsen
smp@pts.se

Yttrande över utkast till beslut om fastställande av företag med betydande inflytande på marknaden för lokalt tillträde till fiberbaserad nätinfrastruktur (marknad 3a)

1 Sammanfattning

Stokab ägs av Stockholms stad och verkar främst inom Stockholms kommun. Stokab är inte en vertikalt integrerad operatör, utan tillhandahåller endast svartfiber med tillhörande installationer som upplåts på likvärdiga villkor till såväl grossistkunder på marknaden för elektronisk kommunikation som företag och institutioner på andra marknader (enbart B2B).

PTS har ingående och grundligt redogjort för och analyserat slutkundsmarknaden. Detta underlättar bedömningen av såväl substitution på slutkundsmarknaden som den produktmässiga avgränsningen av den motsvarande relevanta grossistmarknaden. Som PTS noterar är den föreslagna marknadsavgränsningen med en uppdelning mellan bredbandstjänster över fiber/kabel-tv-baserade accessnät och xDSL-baserade bredbandstjänster ny ur ett europeiskt perspektiv.¹ Sverige blir således med stor sannolikhet den första medlemsstaten inom EU där koppar- och fiberaccessnäten inte längre ingår på samma relevanta grossistmarknad. Detta ställer PTS inför stora utmaningar vid tillämpningen av det gemensamma regelverk som tillämpas inom EU:s medlemsstater, då detta i mångt och mycket är utformat från de förutsättningar som gäller för kopparnäten samt utifrån att koppar- och fibernäten ingår på samma marknad.

Stokab delar PTS uppfattning att bredband över xDSL- och fibernät inte längre är utbytbar och därför bör utgöras av två relevanta produktmarknader på slutkundsnivå. Som följd därav delar Stokab även PTS uppfattning om att koppar- och fiberaccess inte längre ingår på samma relevanta grossistmarknad. Stokab instämmer även med slutsatsen att såväl fysiskt som virtuellt tillträde ingår på grossistmarknaden för lokalt tillträde till fiberaccessnät. Efterfrågan från slutkunder i Sverige har medfört en omfattande omställning från xDSL till fiber på förhållandevis kort tid varvid slutkundernas krav på allt högre breddbandskapaciteter och krav på att välja bland flera olika breddbandsoperatörer och -tjänster gör sig alltmer gällande. En grundläggande orsak till den positiva utvecklingen på den svenska slutkundsmarknaden är att stadsnäten sedan lång tid tillbaka byggt ut fibernät och utvecklat affärsmodeller som i hög grad separerar den grundläggande infrastrukturen från tjänsterna. Den ökande tillgången till fiberbaserade grossisttjänster möjliggör för en mångfald av

¹ Se PTS, *Missiv - Inhämmande av synpunkter på förslag till marknadsavgränsning, trekriterietest och SMP-bedömning för lokalt tillträde (marknad 3a)* ("Missiv"), sid. 6.

aktörer som inte själva har infrastruktur att via stadsnäten hyra svartfiber, alternativt mer förädlade grossisttjänster och därmed kunna erbjuda sina egna fasta bredbandstjänster på marknaden.²

Stokab delar vidare PTS slutsats att enfamiljs- och flerfamiljshus ingår på skilda produktmarknader på slutkundsnivå. Stokab välkomnar därvid särskilt att PTS nu använder en entydig och vedertagen definition av en- och flerfamiljshus. Tillgången till olika fiberbaserade bredbandsabonnemang och möjlighet att välja mellan olika anslutningstekniker i flerfamiljshus ger enligt Stokab slutanvändare i dessa hus en betydligt högre grad av valfrihet än i enfamiljshus och därmed förutsättningar för en hållbar konkurrens och positiv prisbildning. Stokab kan konstatera att bredband med höga hastigheter kan erbjudas till internationellt sett låga priser på den svenska marknaden och dessutom till riktigt låga prisnivåer i vissa flerfamiljshus. Bredbandsmarknaden har utvecklats och utvecklas således, enligt Stokab, i riktning mot en effektiv konkurrens med alltmer ökande valfrihet för slutkunderna.

Stokab instämmer med PTS slutsats att såväl fysiskt som virtuellt tillträde ingår på marknaden för lokalt tillträde till fiberaccessnät. Stokab har, utifrån PTS beskrivning och analys i det remitterade utkastet, heller inget att invända mot PTS slutsats att anslutningar till en- och flerfamiljshus tillhör en och samma produktmarknad på grossistnivå.

Vad gäller PTS bedömning av den geografiska avgränsningen av den relevanta grossistmarknaden, konstaterar Stokab inledningsvis att stadsnäten kommit att utöva ett starkt konkurrenstryck på Telia och därigenom bidragit till Sveriges goda position när det gäller tillgång till bredband med höga hastigheter och låga slutkundspriser.³ Stokab instämmer, utifrån PTS beskrivning av konkurrensvillkoren, med PTS analys av vilken det framgår att det inte förekommer några signifikanta skillnader i detta konkurrenstryck i olika delar av landet. Stokab delar således PTS slutsats rörande den geografiska avgränsningen av den relevanta grossistmarknaden.

Vad gäller PTS förslag rörande trekriterietest eller till fastställande av företag med betydande inflytande har Stokab inga invändningar eller anmärkningar.

2 Marknadsavgränsning

Avgränsning av slutkundsmarknaden

Stokab är en renodlad svartfiberleverantör och tillhandahåller endast fysisk passiv fiberinfrastruktur till flerfamiljshus samt till kommersiella fastigheter.

² Enligt den datainhämtning som PTS har gjort för Svensk Telekommarknad och PTS Byggnadsdatabas under 2017 var 139 operatörer verksamma på slutkundsmarknaden för bredband via kabel-tv-nät och fibernät till flerfamiljshus. När det gäller i enfamiljshus var antalet verksamma operatörer 114 i december 2017. Se PTS, *Utkast till beslut om fastställande av företag med betydande inflytande på marknaden för lokalt tillträde till fiberbaserad nätinfrastuktur (marknad 3a)* ("Utkast till beslut"), sid. 56 och sid. 58.

³ Se t.ex. Mölleryd, B. (2015), *Development of High-speed Networks and the Role of Municipal Networks*, OECD Science, Technology and Industry Policy Papers, No. 26, OECD Publishing, Paris

PTS har ingående och grundligt redogjort för och analyserat slutkundsmarknaden. Detta underlättar bedömningen av såväl substitution på slutkundsmarknaden som den produktmässiga avgränsningen av den motsvarande relevanta grossistmarknaden.

Stokab delar PTS uppfattning att bredband över xDSL- och fibernät inte längre är utbytbar och därför bör utgöra två separata relevanta produktmarknader på slutkundsnivå. Efterfrågan från slutkunder i Sverige har genomgått en omfattande omställning från xDSL till fiber på förhållandevis kort tid, varvid slutkunders krav på allt högre breddbandskapaciteter och krav på att välja bland flera olika breddbandsoperatörer och tjänster gör sig alltmer gällande. En avgörande faktor bakom denna omställning är att den goda tillgången till fiberinfrastruktur i Sverige möjliggör för en mångfald av operatörer att träda in på breddbandsmarknaden och utmana etablerade telekomoperatörer. Som följd därav är även tillgången till fiberbaserade breddbandstjänster god och bredband med höga hastigheter kan erbjudas till internationellt sett låga priser på den svenska marknaden och i vissa flerfamiljshus till riktigt låga prisnivåer.⁴ Att 84 procent av de som köpte fiberbaserade bredband 2017 köpte 100 Mbit/s och högre kapaciteter stärker Stokabs uppfattning att prisnivån i Sverige ligger på en för slutkunderna rimlig nivå.⁵

Stokab delar vidare PTS uppfattning att fiberbaserade accessnät och kabel-tv-nät ingår på samma relevanta produktmarknad på slutkundsnivå, då dessa försörjer likartade breddbandstjänster.

Stokab delar även PTS slutsats att enfamiljs- och flerfamiljshus ingår på skilda produktmarknader på slutkundsmarknaden. Stokab välkomnar därvid särskilt att PTS nu använder en entydig och vedertagen definition av en- och flerfamiljshus. Såväl förutsättningarna för prisbildning, som de faktiska slutkundspriserna för fiberbaserade breddbandstjänster skiljer sig åt i enfamiljs- och flerfamiljshus. Den goda tillgången till fiberbaserade breddbandsabonnemang och möjlighet att välja både mellan olika anslutningstekniker och breddbandstjänster i flerfamiljshus ger enligt Stokabs uppfattning slutanvändare i dessa hus en högre grad av valfrihet än i enfamiljshus och därmed bättre förutsättningar för en hållbar konkurrens och positiv prisbildning. Av PTS analys framgår vidare att 19 procent av de fasta breddbandsabonnemangen i flerfamiljshus har lägre priser än de listpriser som PTS redovisar i samrådet.⁶ Anledningen till detta är att sådana abonnemang kan upphandlas i konkurrens och att hushållen i flerfamiljshuset kan anslutas till en och samma breddbandsleverantör under en given avtalsperiod, s.k. gruppanslutning. Fastighetsägarens rådighet över fastighetsnätet i flerfamiljshus är, enligt Stokab, således en faktor av betydelse för att över tid få en hållbar konkurrens på tjänstenivån.

Utöver vad PTS anför om att den som råder över fastighetsnätet kan använda det som ett förhandlingsmedel för att få ett så förmånligt pris som möjligt, önskar Stokab genom följande tillägg kortfattat ytterligare belysa fiber- och fastighetsnätets värde för slutkundernas valfrihet och för konkurrensen. Ett accessnät med FttH/mångfiberlösning i nodstruktur som ansluts till fastighetsnät med separata fibrer till respektive lägenhet möjliggör för grossistkunder att sätta sin utrustning i en

⁴ I oktober 2017 hade 72 procent av Sveriges hushåll och 67 procent av arbetsställena i landet tillgång till bredband via fiber, se PTS, *Utkast till beslut*, sid. 24. I Stockholm har dessutom fler tillgång till fiberbaserade bredband än kopparbaserade (94 procent jämfört med 91 procent), se *PTS breddbandsstatistik för Stockholms stad 2017*.

⁵ Andelen bredband som levereras med en hastighet på 100 Mbit/s har ökat från 47 till 84 procent mellan åren 2010 till 2017, se PTS, *Svensk Telekommarknad 2017 (PTS-ER-2018:16)* ("Svensk Telekommarknad 2017").

⁶ Se *Svensk telekommarknad 2017*, sid. 30f.

och samma anslutningsnod och därmed nå ett stort antal hushåll, vilket i sin tur skapar mycket gynnsamma förutsättningar att i ännu högre grad använda fastighetsnätet som ett effektivt förhandlingsmedel.⁷ Bredbandsleverantörerna behöver då inte investera i den mängd utrustningar som krävs för att placera dessa i varje flerfamiljshus samtidigt som hushållens valfrihet ökar till följd av tillgång till flera konkurrerande bredbandsleverantörer och -tjänster.

Stokab har inget att anmärka mot PTS redogörelse rörande priser för bredbandstjänster. Vad Stokab erfar förekommer dock betydligt lägre priser än vad PTS refererar till inom vissa flerfamiljshus i Stockholm där bredbandsleverantören har upphandlats i konkurrens och hushållen i fastigheten gruppanslutits.⁸ Exempelvis förekommer priser på ca 100 kr/mån för 1000/1000 Mbit/s. Enligt Stokabs uppfattning tyder detta på att det råder konkurrens mellan de parallella fibernäten. Utöver de regulatoriska åtgärderna, främjar således förekomsten av parallella fibernät utvecklingen i riktning mot en effektiv konkurrens och ökande valfrihet för slutkunderna.

Stokab instämmer vidare i PTS bedömning att det för närvarande inte föreligger någon utbytbarhet mellan de markförlagda infrastrukturerna och mobila nät, då kapacitetsbegränsning och avsaknad av möjligheten att tillgodose slutkunders efterfrågan på höga hastigheter skiljer sig åt mellan näten.

Stokab har i övrigt inget att anmärka mot PTS bedömning rörande marknadsavgränsningen på slutkundsmarknaden.

Produktmässig avgränsning av den relevanta grossistmarknaden

Såsom anförts ovan så delar Stokab PTS uppfattning att bredband levererade över xDSL- och fiberbaserade accessnät inte längre ingår på samma slutkundsmarknad. Som följd därav delar Stokab även PTS uppfattning att lokalt tillträde till kopparaccessnät inte längre ingår på samma relevanta grossistmarknad som lokalt tillträde till fiberaccessnät.

Stokab instämmer vidare med PTS slutsats att såväl fysiskt som virtuellt tillträde ingår på marknaden för lokalt tillträde till fiberaccessnät. Tillgången till fiberbaserade grossisttjänster möjliggör för ett stort antal aktörer att agera på bredbandsmarknaden och därmed kunna konkurrera med sina egna fasta bredbandstjänster med höga hastigheter både inom enfamiljs- och inom flerfamiljshus.⁹ Stokab har, utifrån PTS beskrivning och analys i det remitterade utkastet, inget att invända mot PTS slutsats att anslutningar till en- och flerfamiljshus tillhör en och samma produktmarknad på grossistnivå.

Som PTS noterar är den föreslagna marknadsavgränsningen med en uppdelning mellan bredbandstjänster över fiber/kabel-tv-baserade accessnät och xDSL-baserade bredbandstjänster ny

⁷ Stokab har anslutit i huvudsak samtliga flerfamiljshus i Stockholm i en nodstruktur där ca 1000-1500 hushåll kan nås från en och samma anslutningsnod.

⁸ Enligt prisexempel som PTS inhämtat uppgick den genomsnittliga gruppavtalsrabatten för slutkunder med abonnemang på 100 Mbit/s till 45 procent, och slutkunder med abonnemang på 250 Mbit/s till 54 procent, se *Utkast till beslut*, sid 41.

⁹ Enligt den datainhämtning som PTS har gjort för Svensk Telekommarknad och PTS Byggnadsdatabas under 2017 var 139 operatörer verksamma på slutkundsmarknaden för bredband via kabel-tv-nät och fibernät till flerfamiljshus. När det gäller i enfamiljshus var antalet verksamma operatörer 114 i december 2017. Se *Utkast till beslut*, sid. 56 och sid. 58.

ur ett europeiskt perspektiv.¹⁰ Sverige blir således med stor sannolikhet den första medlemsstaten inom EU med den av PTS föreslagna marknadsavgränsningen av slutkundsmarknaden och motsvarande grossistmarknad. Den snabba omställning som marknaden för elektronisk kommunikation i Sverige har genomgått ställer PTS inför stora utmaningar i tillämpningen av ett regelverk som i mångt och mycket har sin grund från de ursprungliga kopparnäten och där utgångspunkten är att lokalt tillträde till koppar- respektive fiberaccessnät ingår på samma relevanta grossistmarknad.

Sverige kan uppvisa ett antal positiva särdrag som skiljer sig från flertalet andra medlemsstater i EU. Detta är ett resultat av att fiberinfrastrukturen i Sverige är förhållandevis väl utbyggd med en hög andel av fiberanslutna fastigheter.¹¹ Fiberinfrastrukturen i Sverige utmärker sig därutöver med en nätdesign (FttB och FttH) som skiljer sig från andra länders och inte minst genom att utbyggnaden utförts och utförs av en mångfald av aktörer utöver Telia och då främst kommunala stadsnät.¹²

En grundläggande orsak till de svenska positiva särdragen är att de kommunala stadsnäten påbörjade fiberutbyggnaden redan i början av 1990-talet och därefter under flera decennier utvecklade affärsmodeller som i hög grad separerar den grundläggande infrastrukturen från tjänsterna. Detta ger möjlighet för aktörer, som inte själva har infrastruktur att via stadsnäten hyra svartfiber, alternativt mer förädlade grossisttjänster. På så sätt kan en mångfald av operatörer erbjuda sina egna bredbandstjänster till hushåll i såväl flerfamiljs- som enfamiljshus. De kommunala stadsnätens affärsmodell har visat sig vara framgångsrik och stimulerar konkurrensen på tjänstenivån med allt fler aktörer i hela värdekedjan som följd.¹³ Stadsnäten har kommit att utöva ett starkt konkurrenstryck på Telia och har bidragit till Sveriges goda position när det gäller tillgång till bredband med höga hastigheter och låga slutkundspriser. Detta har också uppmärksammats i en rapport från OECD där det bl.a. konstateras att de privata aktörerna ökar sina investeringar om de drivs på av konkurrens från stadsnäten och att förekomsten av kommunala stadsnät således stimulerar såväl konkurrensen som tjänsteutvecklingen på marknaden.¹⁴

Geografisk avgränsning av den relevanta grossistmarknaden

Som beskrivits ovan har stadsnäten kommit att utöva ett starkt konkurrenstryck på Telia och därigenom bidragit till Sveriges goda position när det gäller tillgång till bredband med höga hastigheter och låga slutkundspriser. Stokab instämmer, utifrån PTS beskrivning av konkurrensvillkoren, med PTS analys av vilken det framgår att det inte förekommer några signifikanta skillnader i detta konkurrenstryck i olika delar av landet. Telia möter således ett likartat konkurrenstryck från konkurrerande stadsnät och andra nätägare över hela landet. Stokab delar således PTS slutsats rörande den geografiska avgränsningen av den relevanta grossistmarknaden.

¹⁰ Se *Missiv*, sid. 6.

¹¹ Se *Utkast till beslut*, sid 47.

¹² I Sverige så byggs fiberinfrastrukturen ut hela vägen till fastigheterna med FttB/FttH-arkitektur, vilken är uppbyggd som punkt-till-punktnät, medan det i andra medlemsstater företrädesvis byggs fiber till "the cabinet" (FttC-struktur som är uppbyggd som punkt-till-multipunktnät), d.v.s. markskåp på gatunivå, varifrån befintliga kopparförbindelser utnyttjas sista biten till respektive fastighet och slutkund.

¹³ Se Deloitte, *Konkurrens och mångfald på bredbandsmarknaden*, mars 2015

¹⁴ Se Mölleryd, B. (2015), *Development of High-speed Networks and the Role of Municipal Networks*, OECD Science, Technology and Industry Policy Papers, No. 26, OECD Publishing, Paris

3 Övriga synpunkter

Stokab har inga invändningar eller anmärkningar vad gäller PTS analys och bedömning av trekriterietest eller förslag till fastställande av företag med betydande inflytande.